

Egidijos Tamošiūnienės
ATSKIROJI NUOMONĖ

2024 m. spalio 20 d.

Vilnius

Teisėjų taryba 2024 m. birželio 10 d. protokoliniu nutarimu Nr. 38P-10-(7.1.1.E) sudarė Komisiją¹ tyrimui dėl centrinio už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą Lietuvos teismuose atsakingo pareigūno kompetencijos ir jo atlikto tyrimo, užbaigto 2024-04-30 išvada, legitimumui atlikti. Sudarytai Komisijai pavesta įvertinti centrinio už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą Lietuvos teismuose atsakingo pareigūno kompetencijos ribas bei ar šios ribos nebuvo peržengtos tyrimo, užbaigto 2024 m. balandžio 30 d. išvada, metu.

Teisėjų tarybai 2024 m. spalio 17 d. buvo pateikta Komisijos išvada, pasirašyta Komisijos pirmininkės Skirgailės Žalimienės. Išvadoje nurodyta, kad išvadai pritarė visi Komisijos nariai, išskyrus Komisijos narę E. Tamošiūniene. Nors Komisija 2024 m. spalio 17 d. buvo informuota apie tai, kad Komisijos išvadai nepritariu ir teiksiu atskirąją nuomonę, galimybė pateikti atskirąją nuomonę iki išvados pateikimo Teisėjų tarybai nebuvo sudaryta, todėl ji teikiama atskirai.

Mano nuomone, Komisijos išvadoje be pagrindo teigiama, kad centrinio už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą Lietuvos teismuose atsakingo pareigūno kompetencija yra ribota išvadoje nurodytais aspektais ir jo atliktas tyrimas išeina už šios kompetencijos ribų, be to nepagrįstai buvo atsisakyta išklaustyti tyrimą atlikusį Centrinį už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą Lietuvos teismuose atsakingą pareigūną, todėl jo teisės pateikti paaiškinimus dėl išvadoje pateikto jo veiklos vykdymo vertinimo buvo apribotos.

Pirma, Komisijos išvadoje iš esmės pripažįstama, kad Korupcijos prevencijos įstatymo prasme, teismai yra prilyginami savarankiškosioms įstaigoms, kurios pagal kompetenciją imasi aktyvių teisinių, organizacinių ir kitų priemonių, skirtų užkirsti kelią korupcinio pobūdžio teisės pažeidimams savo įstaigoje, jai pavaldžiuose ir (ar) valdymo sričiai priskirtuose viešojo sektoriaus subjektuose, o jeigu šie pažeidimai padaryti, – atskleisti ir pritaikyti teisinio poveikio ar kitas priemones, išskyrus su ikiteisminio tyrimo atlikimu susijusias priemones. Tačiau tuo pačiu ignoruojama faktiškai susiklosčiusi situacija įgyvendinant nurodytus įstatymo reikalavimus teismų sistemoje.

Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 24 straipsnyje yra įtvirtinta bendra pareiga viešojo sektoriaus subjektams įsteigti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingus padalinius, skirti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingus asmenis arba jiems priskirtinas funkcijas pavesti tam tikriems darbuotojams.

LR Vyriausybės 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimu Nr. 1232 patvirtintame Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos įgyvendinimo 2020–2022 metų

¹ Komisijos pirmininkė – Skirgailė Žalimienė, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkė. Nariai: Danguolė Bublienė, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkė; Nerijus Meilutis, Lietuvos apeliacinio teismo pirmininkas; Artūras Ridikas, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas; Egidija Tamošiūnienė, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėja.

tarpinstituciniame veiklos plane numatyta 2.3.1. priemonė – parengti šakinę teismų sistemos kovos su korupcija programą, paskirti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingus asmenis atskiruose teismuose (atsakingi vykdytojai – Teisėjų taryba ir Nacionalinė teismų administracija). Kaip šios priemonės veiklos numatyta paskirti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingus asmenis atskiruose teismuose (iki 2021-12-31); įsteigti centrinį už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą visoje teismų sistemoje atsakingą padalinį (subjektą) (iki 2021-12-31).

2022 m. vasario 15 d. Nacionalinės teismų administracijos direktoriaus įsakymu Nr. 6P-25 „Dėl pareigybės steigimo, pareigybės aprašymo ir pareigybių sąrašo patvirtinimo“ buvo įsteigta Nacionalinės teismų administracijos (toliau – Administracija) direktoriaus vyresniojo patarėjo pareigybė bei patvirtintas šios pareigybės aprašymas.

Teisėjų tarybos 2022 m. vasario 25 d. nutarimo Nr. 13P-46-(7.1.2) „Dėl šakinio Lietuvos teismų sistemos korupcijos prevencijos veiksmų plano 2022-2025 metams ir jo įgyvendinimo priemonių plano 2022-2023 metams patvirtinimo“ (toliau – Planas) 2 punkte buvo nustatyta, kad *Administracijoje už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingas asmuo atlieka centrinio už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą visoje teismų sistemoje atsakingo subjekto funkcijas*. Be to, Teisėjų taryba, patvirtindama Planą, nustatė, jog, kuriant sisteminiu požiūriu grindžiamą neteisėtam poveikiui nepakančią aplinką, užtikrinančią korupcijos prevenciją teismų sistemoje, įgyvendinant Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos įgyvendinimo 2020–2022 metų tarpinstituciniame veiklos plane Teisėjų tarybai bei Administracijai numatytą priemonę 2.3.1, turi būti steigiamas centrinis už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą visoje teismų sistemoje atsakingas subjektas.

2022 m. vasario 28 d. Administracijos direktoriaus įsakymu Nr. 3P-127 (2.2.E) „Dėl valstybės tarnautojo vertinimo ir perkėlimo“ buvo priimtas sprendimas nuo 2022 m. kovo 1 d. perkelti Justiną Bagdžių iš Administracijos Teisės ir administravimo departamento Teisinio reguliavimo ir atstovavimo skyriaus vedėjo pareigų į Administracijos direktoriaus vyresniojo patarėjo pareigas. Nurodytu pagrindu, Justinas Bagdžius ėgijo ir centrinio už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą visoje teismų sistemoje atsakingo subjekto funkcijas.

Taigi neįsteigus pareigūnų, atsakingų už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą pareigybių atskiruose teismuose, nes tam nebuvo skirtas finansavimas, o Teisėjų tarybai pavedus šias funkcijas atlikti vienam asmeniui, nėra pagrindo kvestionuoti šio pareigūno funkcijas visos teismų sistemos atžvilgiu. Tokių pareigūno funkcijų atlikimas ne kartą buvo vertintas ir pačioje Teisėjų taryboje, pavyzdžiui, 2022 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 13P-46-(7.1.2.) patvirtinus šakinį Lietuvos teismų sistemos korupcijos prevencijos veiksmų planą (toliau – Planas) 2022–2025 metams ir jo įgyvendinimo priemonių planą 2022–2023 metams (toliau – Priemonių planas). Plano 7 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad centrinis už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingas subjektas kiekvienais metais atlieka Priemonių plano įgyvendinimo vertinimą, kuriame pasisako apie įvykdytas Priemonių plano priemones bei kliūtis, dėl kurių nėra ar nebus laiku įvykdytos tam tikros priemonės. 2024 m. kovo 1 dieną Teisėjų tarybos posėdyje pristatyta 2023 m. Šakinio Lietuvos teismų sistemos korupcijos prevencijos veiksmų plano 2022–2025 metams įgyvendinimo priemonių plano vertinimo ataskaita. Tai, kad teismuose nebuvo steigiamos atskiros pareigūnų, atsakingų už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą, pareigybės patvirtina ir daugkartiniai raštai valstybės valdžios institucijoms dėl finansavimo skyrimo². Papildomai atkreiptinas dėmesys, kad

² Nacionalinės teismų administracijos raštai: Dėl 2020 metų poreikio. 2019-05-07, Nr. 4R-742-(4.34), DĖL 2020–2022 METŲ STRATEGINIO VEIKLOS PLANO PROJEKTO.; Dėl 2021 metų poreikio. 2020-05-06, Nr. 4R-643-(4.34), DĖL 2021–2023 M. NACIONALINĖS TEISMŲ ADMINISTRACIJOS BIUDŽETO PROJEKTO; Dėl 2022 metų poreikio. 2021-04-30, 4R-624-(4.34) DĖL 2022–2024 M. NACIONALINĖS TEISMŲ ADMINISTRACIJOS BIUDŽETO PROJEKTO; 2021-05-12 Nr. 4R-680-(4.34) „DĖL PATIKSLINTO 2022–2024 M. NACIONALINĖS TEISMŲ ADMINISTRACIJOS BIUDŽETO PROJEKTO“; Dėl 2023 metų poreikio. 2022-05-03, 4R-788-(4.34.Mr)

2024 m. gegužės 3 d. Teisėjų taryba nepritarė Kauno apylinkės teismo siūlymui steigti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingo asmens pareigybę, nurodyma, kad „LR korupcijos prevencijos įstatymo 24 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kiti, negu nurodyta šio straipsnio 1 ir 2 dalyse, viešojo sektoriaus subjektai gali steigti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingus padalinius, skirti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingus asmenis arba jiems priskirtinas funkcijas pavesti kitiems darbuotojams. Šio įstatymo 24 straipsnio 6 d. nurodyta, kad, šio straipsnio 5 dalyje nurodytas funkcijas viešojo sektoriaus subjekto vadovas gali pavesti atlikti kitiems viešojo sektoriaus subjekto padaliniais ar darbuotojams, jeigu tokiu atveju atitinkama funkcija bus įgyvendinama racionaliausiu būdu. Teismams finansavimas savarankiškomis pareigybėmis steigti nebuvo numatytas, o jei teismo vadovas nusprendžia, kad įstatyme nustatytas subjekto funkcijas turi įgyvendinti pats teismas, jis vieną ar visas funkcijas pagal įstatymą ir dabar gali pavesti įgyvendinti kitiems teismo valstybės tarnautojams ar darbuotojams. Ši sritis vienodai išspręsta visuose teismuose, todėl nėra pagrindo daryti etato išimtį vienam konkrečiam teismui”³.

Pažymėtina, kad susidaro įspūdis, jog Komisijos išvadoje kvestionuojant pareigūno kompetenciją įgyvendinti individualiąją korupcijos prevencijos funkciją siekiama paneigti pareigūno atlikto tyrimo metu užfiksuotas aplinkybes, tačiau nėra pasisakoma kodėl toks tyrimas negalėjo būti atliktas pareigūnui įgyvendinant bendrąją arba abstrakčiąją korupcijos prevencijos funkciją. Kartu šiame kontekste liko neįvertinti tyrimo tikslai: 1) įvertinti ar konkrečių asmenų teikimo Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjo pareigoms užimti atvejai nebuvo susiję su nepagrįstu šių asmenų išskyrimu (protegavimu) iš kitų kandidatų dėl jų užimamų pareigų tame teisme, į kurį pretenduojama, ir nesudarė prielaidų teisėjų skyrimo proceso skaidrumui pažeisti; 2) įvertinti ar esamas teisėjo karjeros teisinis reguliavimas yra pakankamas ir užtikrina galimų neskaidrumo rizikų šioje srityje suvaldymą bei užkardymą, nesudaro kliūčių Lietuvos teismuose kurti korupcijai atsparią aplinką, taip pat ir tyrimo metu paaiškėjusios faktinės aplinkybės, jų pagrindu suformuluoti pasiūlymai.

Antra, Komisijos išvadoje, nors ir pagrįstai pripažįstama, kad pareigūnas negali tirti teisėjų veiklos ar kištis į teismų procesinę veiklą, tačiau iš to daroma klaidinanti išvada, jog pareigūno tyrimas galimai apėmė ir teisėjos veiklos tyrimą. Pirmiausia primintina, kad Teismo pirmininko ar teisėjo išsakyta nuomonė apie pretendentą į teisėjus, teikiama rekomendacija dėl tokio pretendento negali būti prilyginama teisėjo veiklai, kuriai taikytinos nepriklausomumo garantijos. Teismo, kaip valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos, darbe yra ir kitokios veiklos, kuri nėra tiesiogiai susijusi su teisingumo vykdymu bei pagal Teismų įstatymo nuostatas įgyvendinamu teismų administravimu. Būtent tokia, su teisingumo vykdymu nesusijusi veikla, buvo tapusi pareigūno tyrimo objektu.

Komisijos išvados pabaigoje pateikiamas vertinimas, jog pareigūno išvadoje buvo atliktas konkrečių aplinkybių tyrimas ne tik teisėjos atžvilgiu, bet ir apskirtai net ne teismų sistemos tarnautojų atžvilgiu, stokoja pagrįstumo dar ir tuo aspektu, kad toks apibendrinimas padarytas ne tik atsietai nuo pareigūno tyrimo tikslų, bet ir jo atlikto tyrimo rezultatų, suformuluotų pasiūlymų.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad pareigūno išvadoje suformuluoti pasiūlymai dėl teismų pirmininkų nuomonių teikimo bei galimo teisės aktų keitimo, gali prisidėti prie didesnio teisėjų skyrimo procedūros objektyvumo⁴ ir negali būti vertinami kaip galimas įsikišimas į teisėjo procesinę veiklą, kuriai ir taikytinos nepriklausomumo garantijos. Tyrimo metu buvo vertinama ar pagal galiojančią teisinę reglamentavimą atrankos procedūros metu galėjo būti gaunama teismo pirmininko nuomonė

„DĖL PAPILDOMŲ ASIGNAVIMŲ POREIKIŲ 2023–2025 M. LIETUVOS TEISMAMS IR NACIONALINEI TEISMŲ ADMINISTRACIJAI“, raštas ir kt.

³ Žr. Teisėjų tarybos 2024 m. gegužės 3 d. posėdžio medžiagą 7-8 klausimais.

dėl pretendento į apylinkių teismų teisėjus. Atkreiptinas dėmesys, kad Teismų įstatyme buvo atsisakyta teismo kolektyvo nuomonės pateikimo, apylinkių teismuose nėra sudaromi apibendrinti teismo teisėjų sudarytų pretendentų sąrašai bei tokia informacija nėra teikiama ir vertinama atrankos procedūros metu. Būtent Teisėjų taryba kaip vykdomoji teismų savivaldos institucija, užtikrinanti teismų ir teisėjų nepriklausomumą, privalo užkirsti kelią bet kokioms neskaidrumo apraiškoms atrankos procedūroje. Teisėjų skyrimo proceso skaidrumas ir objektyvumas viena esminių sąlygų teismo nepriklausomumui, todėl iš bet kokių šaltinių gavus informaciją apie galimus procedūrinius pažeidimus ar daromą poveikį teisėjų atrankos procedūroje, ši informacija ne tik turi būti patikrinta, bet ir įvertinta.

Trečia, Komisijai atliekant tyrimą dėl centrinio už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą Lietuvos teismuose atsakingo pareigūno kompetencijos ribų, egzistavo būtinybė Komisijai išklausti pareigūną, o kilusioms abejonėms dėl pareigūno kompetencijos visos teismų sistemos atžvilgiu pašalinti pasitelkti ekspertus.

Taigi Teisėjų taryba, sprendžianti dėl Komisijos išvados, pirmiausia turėtų sudaryti sąlygas pasisakyti Centriniam už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą Lietuvos teismuose atsakingam pareigūnui, įsivertinti pačios Teisėjų tarybos atliktus veiksmus, pripažįstant šį pareigūną atsakingu už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą visuose Lietuvos teismuose, įvertinti pareigūno tyrimo metu paaiškėjusias faktines aplinkybes ir spręsti dėl poreikio tobulinti teisėjų atrankos procedūras, siekiant užtikrinti jų skaidrumą ir objektyvumą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėja Egidija Tamošiūnienė

⁴ Tarptautiniai teisėjų atrankos standartai: UN Basic Principles on the Independence of the Judiciary; CDL-AD(2017)002, Amicus Curiae Brief for the Constitutional Court of Moldova on the Criminal liability of judges; International Principles on the Independence and Accountability of Judges, Lawyers and Prosecutors – A Practitioners Guide. International Commission of Jurists. Geneva, 2007; Universal Charter of the Judge, adopted by International Union of Judges, Taipei, 1999; Selection and appointment of judges and judicial independence: new perspectives on facing an old problem; CCJE Opinion No 17 (2014); ENCJ DUBLIN DECLARATION ON STANDARDS FOR THE RECRUITMENT AND APPOINTMENT OF MEMBERS OF THE JUDICIARY, etc.

DETALŪS METADUOMENYS	
Dokumento sudarytojas (-ai)	
Dokumento pavadinimas (antraštė)	Atskiroji nuomone (tyrimas del atranku, ribota TT kompetencija)
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašas #1	
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	EGIDIJA TAMOŠIŪNIENĖ Teisėja Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Parašo sukūrimo data ir laikas	2024-10-20T11:44:08.0000000+03:00
Parašo formatas	XAdES
Laiko žymoje nurodytas laikas	-
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT
Sertifikato galiojimo laikas	2025-03-28T08:53:14+02:00
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	Metaduomenų vientisumas užtikrintas elektroniniais parašais
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	0
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	0
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Signa 2010 (1.2.0.v20210706-10394)
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	<p>Metaduomuo "Sudarytojas (pavadinimas arba vardas ir pavardė)" privalo būti elektroniniame dokumente ir kiekviename pasikartojančiame tėviniame elemente</p> <p>Metaduomuo "Sudarytojo kodas" privalo būti elektroniniame dokumente ir kiekviename pasikartojančiame tėviniame elemente</p> <p>Metaduomuo "Sudarytojo adresas" privalo būti elektroniniame dokumente ir kiekviename pasikartojančiame tėviniame elemente</p> <p>Metaduomuo "Sudarytojas yra: fizinis asmuo (taip) ar juridinis asmuo (ne)" privalo būti elektroniniame dokumente ir kiekviename pasikartojančiame tėviniame elemente</p> <p>2024-10-21 07:52:49</p>